

7. Metod prenosi poruku: iskustveno učenje u obrazovanju za demokratiju i ljudska prava

7.1 Nedostaci tradicionalnog vaspitanja i obrazovanja građanstva

U tradicionalnom nastavnom procesu usmjerenom na prenos vaspitno-obrazovnih sadržaja, vaspitanje i obrazovanje građanstva se zasnivalo na pružanju činjenica i informacija učenicima o institucionalnom okviru njihove zemlje. Sadržaj je bio više-manje „bezvremeni” i mogao se predavati i naučeno provjeravati sistematično. Sa gledišta učenika, međutim, postojala je mala razlika između pamćenja činjenica o parlamentu ili o različitim vrstama slatkovodnih riba – „naučeno” za ispit danas, zaboravljeno sutra. Takav pristup u nastavi doprinosi vrlo malo vaspitanju i obrazovanju građana o zajednicama utemeljenim na demokratiji i ljudskim pravima.

7.2 Nastavni proces kroz i za demokratiju i ljudska prava zahtijeva aktivno učenje

Kroz obrazovanje za demokratiju i ljudska prava, informacije o političkom sistemu zemlje imaju svrhu – one učenicima omogućavaju da u njemu učestvuju (učenje „za” demokratiju i ljudska prava). Međutim, politička participacija zahtijeva obuku i iskustvo. Stoga kroz obrazovanje za demokratiju i ljudska prava, već sam metod mora prenositi poruku. Učenje „o” demokratiji i ljudskim pravima mora imati oslonac u načinu na koji učenici uče – učenjem „kroz” demokratiju i ljudska prava. Učenicima je za učenje potrebno okruženje koje podržava interaktivno, konstruktivističko učenje i uvježbavanje kompetencija. Ukratko, učenici moraju biti aktivni i interaktivni – nastavnici dakle moraju da im omoguće da budu aktivni i da međusobno komuniciraju.

7.3 Zadaci – Nastavno sredstvo kojim nastavnik podržava aktivno učenje

S tačke gledišta nastavnika, pažljivo osmišljeni zadaci glavna su nastavna sredstva za podržavanje aktivnog procesa učenja. Oblikujući ili prilagođavajući nastavne zadatke, nastavnik uzima u obzir sve glavne aspekte učenja i nastavnog procesa: strukturu sadržaja i ciljeve učenja, početne nivoe postignuća, razumijevanja i vještina učenika, nastavne mogućnosti, medije i radnu atmosferu u učionici.

Proces učenja kroz obrazovanje za demokratiju i ljudska prava, u osnovi je organizovan kao iskustveno učenje koje se bazira na zadacima. Priručnici II-VI nude veliki broj prikaza i opisa iskustvenog učenja – oblikovanih u nastavne jedinice sastavljene od četiri lekcije kako bi se omogućilo realno planiranje. Iskustveno učenje spada u tri osnovne kategorije: simulaciju stvarnosti, istraživanje stvarnosti i stvaranje. U tabeli koja slijedi ponuđeno je nekoliko primjera za ove kategorije.

Iskustveno učenje		
Simulacija stvarnosti u razredu	Istraživanje i aktivno djelovanje u situacijama iz stvarnog života	Stvaranje
Igranje uloga	Intervjuisanje stručnjaka	Prezentacija
Igre donošenja odluka	Ulični intervjui	Radni list
Igranje igre „Crvena kraljica jen' dva tri”	Ankete i istraživanja	Poster
Konferencije	Pripravništvo	Letak
<i>Talk show</i>	Praćenje radnog procesa iz sjenke (tzv. <i>Job shadowing</i>)	Zidne novine
Debate	Studije slučajaja	Video ili muzički isječak
Saslušanja	učestvovanje u upravljanju školom	Prezentacija internetske stranice
Tribunali	učestvovanje u planiranju časova	Izveštaj: vijesti sedmice
		Izložbe
		Portfoliji
Razvijanje vještina		

7.4 Iskustveno učenje je problemsko učenje

Iskustvo je pokazalo da učenici u velikoj mjeri poštuju slobodu koju uživaju u takvim situacijama, kao i povjerenje nastavnika u njih da će vrijeme iskoristiti djelotvorno. Učenici uče kako se preuzima odgovornost samo ako im je data sloboda da to i čine. Rizik neuspjeha uvijek je prisutan – ali, bez rizika nema napretka. Štaviše, učenici mogu da postignu rezultate koji su ispod očekivanja nastavnika, ali nastavnik stiče dragocjen uvid u nivo razvoja kompetentnosti učenika, kao i u njihove potrebe za daljnjim učenjem. Proces učenja važan je koliko i sam rezultat.

U iskustvenom učenju, učenici se suočavaju s problemima – ne samo onim koji su povezani sa sadržajem i temom, već i problemima organizacije vlastitog rada. Moraju da ih postanu svjesni, a potom da sami pronađu rješenje. Zbog izazova rješavanja problema, svaki oblik iskustvenog učenja nudi bogat potencijal za treniranje vještina, na primjer upravljanje vremenom, planiranje rada, saradivanje u timovima, pribavljanje materijala i izbor informacija, pronalazak i korištenje nastavnih sredstva, itd. Iskustveno učenje je fleksibilno zato što učenici zadatak mogu da prilagode svojim sposobnostima.

7.5 Uloga nastavnika u nastavnim jedinicama iskustvenog učenja

Iskustveno učenje blisko je životu odraslih – svi se moramo snalaziti bez nastavnika ili mentora koji nam pomažu. Nastavnik treba da bude oprezan da ne pokvari tu veliku priliku za učenje pomažući prerano ili previše. Nastavnik ima ulogu mentora ili trenera, umjesto tradicionalne uloge predavača ili ocjenivača.

- Nastavnik prati kako se učenici snalaze s problemima na koje nailaze, i ne bi smio brzo popustiti na molbe da ponudi rješenja. Uloga nastavnika prije je savjetovanje i djelomično olakšavanje zadatka, ukoliko se to pokaže neophodnim. No, u određenoj mjeri, učenici bi trebalo da se „muče” – kao što će se mučiti i u stvarnom životu.
- Nastavnik posmatra učenike dok rade, imajući na umu dvije različite perspektive vrednovanja – proces učenja i postignuća u radu.²⁶ Učenici svojim radom isporučuju neposredni sirovi materijal za procjenu njihovih potreba pri učenju. Dok učenici rade, nastavnik preduzima prve korake u planiranju budućih nastavnih jedinica obrazovanja za demokratiju i ljudska prava.
- Nastavnik može da ponudi da na zahtjev bude „iskorišćen” kao izvor informacija na takav način što će grupi učenika da pruži kratka uputstva o pitanju na koje je potrebno dati brzi odgovor. Uloge su zamijenjene – učenici odlučuju kada i o kojoj temi žele da čuju informacije od svog nastavnika.

7.6 Aktivno učenje zahtijeva naknadno razmatranje

Iskustveno učenje mora se preispitati, a može zahtijevati i neposredno izvještavanje, na primjer, osjećaju li učenici imaju snažna osjećanja – radost, razočaranje, ljutnju – nakon igranja uloga.

Na plenarnoj sjednici koju vodi nastavnik, učenici razmjenjuju ideje i preispituju svoje aktivnosti. Šta smo naučili? Kako smo učili? Šta je bila svrha učenja? Bez naknadnog razmatranja, iskustveno učenje samo je aktivnost radi same aktivnosti. U kontekstu konstruktivističkog učenja, naknadno razmatranje je vrijeme za apstraktnu i sistematsku analizu i prosuđivanje. Nastavnik može da dá uputstva – koncepte, dodatne informacije – za koje je aktivnost iskustvenog učenja osigurala kontekst.

²⁶ Vidi Drugi dio, Poglavlje 5 ovog priručnika, Radni materijal 3: Perspektive i oblici vrednovanja.